

پوشه‌ی کار زحمت یا رحمت!

تجربه‌ی یک معلم در مورد پوشه‌ی کار

چندین سال پیش، وقتی یکی از والدین برای اطلاع از وضعیت درسی فرزندش به ملاقات من می‌آمد، مجبور بودم در پاسخ به سؤال‌های ریز و درشت او بگویم: «پسر شما حضور ذهن خوبی دارد. مطالب درسی را سریع یاد می‌گیرد. وقتی بعد از پایان درس او را پای تخته می‌آورم، به سؤالات من خوب پاسخ می‌دهد و از عهده‌ی حل مسائل هم برمی‌آید. او غالباً مسائلی را حل می‌کند که تعداد زیادی از دانش‌آموزان کلاس نمی‌توانند به آن پاسخ بدهند، اما متأسفانه در امتحانات کتبی عملکرد ضعیفی دارد! با وجود اطمینان از یادگیری او، مجبورم به ورقه‌ی کتبی امتحانی‌اش نمره بدهم. این برگه‌ها بایگانی می‌شوند و ممکن است از طرف اداره برای بررسی مجدد آن‌ها بیایند و...»

اما امروز در ملاقات با والدین، پوشه‌ای پر از برگه‌های جورواجور به آن‌ها نشان می‌دهم و به تفصیل در مورد هر کدام توضیح می‌دهم: نتیجه‌ی یک آزمایش و بازخورد من که نشان می‌داد دانش‌آموز روش آزمایش و نتیجه‌گیری از آن را آموخته است، چند نمونه‌املا که پیشرفت او را در این درس در طول سال نشان می‌داد، گزارش من از مشاهده‌ی رفتار او در زنگ تفریح و چند موقعیت دیگر، گزارشی از چند کاردستی با گل سفالگری یا کاردستی‌های دیگر و مسئله‌هایی که در کلاس حل کرده بود، چند نمونه کلاژ، حتی بازشده‌ی مکعبی که با مادرش در خانه ساخته بود، نوشته‌های او در مورد بازی‌های رایج در دوره‌ی کودکی مادر و پدرش، و البته چند نمونه آزمون مداد-کاغذی، همه با نظم و ترتیب و طبقه‌بندی خاص خود، گویای

نمونه‌ی پوشه کار
یکی از مدارس

ویژگی‌هایی باید در پوشه‌ی کار قرار گیرند. این کار را می‌توانید با هم‌فکری دانش‌آموزان انجام دهید.

● معیارهای انتخاب فعالیت‌های دانش‌آموزان را تعیین کنید. ممکن است شما تصمیم بگیرید بهترین کار دانش‌آموز را در هر دوره‌ی زمانی در پوشه بگذارید. در هر حال، کارهای انتخاب شده باید فرایند تلاش و کوشش و رشد وی را نشان دهند. ● از لحاظ فیزیکی پوشه‌ای را انتخاب کنید که ساده و بادوام باشد.

ب) توجیه دانش‌آموزان در مورد پوشه‌ی کار

درباره‌ی ضرورت، اهمیت و نحوه‌ی مراقبت از پوشه‌ی کار با دانش‌آموزان صحبت کنید. برای آن‌ها شرح دهید این پوشه در پیشرفت تحصیلی ایشان چه نقشی می‌تواند داشته باشد. به دانش‌آموزان آموزش دهید چگونه می‌توانند درباره‌ی یادگیری خود قضاوت کنند و عملکرد خود را بهبود بخشند. این کار مهارت خودارزیابی دانش‌آموزان را پرورش می‌دهد. به آن‌ها بگویید می‌توانند در دوره‌های زمانی معین، پوشه‌ی کار خود را به خانه ببرند تا محتویات آن را در کنار والدین بررسی و در باره‌ی آنچه یاد گرفته‌اند و مواردی که نیاز به تلاش بیشتر دارند، صحبت و برنامه‌ریزی کنند.

ج) تعیین اهداف و نشانه‌های تحقق درس‌ها

اهداف هر درس تعیین‌کننده‌ی نوع ابزاری

واژه‌ی «پوشه» از آن جهت انتخاب شده که شامل مجموعه‌ای از مواد (فیلم، عکس و کاربرگ) است و اگر فضای کلاس اجازه دهد، می‌توان جعبه‌ها یا کمدهایی به تعداد دانش‌آموزان به آن اختصاص داد.

محتویات پوشه‌ی کار

گزارش‌ها، آثار و شواهد و حتی نمونه‌هایی از فعالیت‌های کلاسی و خارج از کلاس دانش‌آموزان در پوشه‌ی کار وی قرار می‌گیرند. گزارش پژوهش‌ها و آزمایش‌ها، پروژه‌های گروهی و انفرادی، خلاصه‌نویسی‌ها، فهرست‌واری، خودسنجی‌ها، آزمون‌ها (مداد کاغذی، عملکردی و ...)، تکالیف درسی، نمونه کارهای هنری، گزارش مصاحبه‌ها و همچنین دفترهای املا و ریاضی نمونه‌هایی از محتویات این پوشه هستند.

نتایج استفاده از پوشه‌ی کار

- ثبت و ضبط اطلاعات در خصوص وضعیت یادگیری و پیشرفت دانش‌آموز در یک درس یا همه‌ی درس‌ها؛
- در اختیار داشتن تصویری جامع و روشن از مراحل یادگیری دانش‌آموز؛
- زمینه‌سازی دانش‌آموز برای خودارزیابی (شناخت و اصلاح اشتباهات)؛
- هدایت صحیح فرایند یاددهی-یادگیری از طریق ارائه‌ی بازخوردهای مناسب و ارائه‌ی راهکارهای جبرانی؛
- شناخت توانمندی‌ها، مهارت‌ها و نقاط ضعف و قوت دانش‌آموزان توسط اولیا.

مرحل تهیه پوشه‌ی کار

مرحله‌ی اول: سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی

الف) تعیین ساختار پوشه‌ی کار

- مشخص کنید پوشه‌ی کار به یک درس اختصاص دارد یا چند درس.
- تعیین کنید چه چیزهایی با چه

وضعیت یادگیری فرزندان آن‌ها در طول سال تحصیلی و نظرات و بازخوردهای من بودند.

اولیا وقتی ثبت و ضبط دقیق آثار و شواهد فعالیت‌های کلاسی و خارج از کلاس فرزندشان را در یک پوشه می‌بینند، شگفت‌زده می‌شوند.

آن‌ها محتویات پوشه، نوشته‌ها و مطالب کارنامه‌ی توصیفی فرزندانشان برایشان معنادار می‌شود. در ضمن از دقت و صحت قضاوت من (معلم) مطمئن می‌شوند. همچنین، متوجه می‌شوند کدام یک از کمک‌های آن‌ها به عنوان اولیا در امور درسی مناسب بوده و کدام یک را باید تصحیح کنند. به آن‌ها می‌گوییم که مرور این مجموعه فعالیت‌ها برای دانش‌آموز مفید است و او را در برنامه‌ریزی برای اقدامات و فعالیت‌های بعدی‌اش کمک خواهد کرد. در واقع، یکی از اهداف ایجاد این پوشه، آگاه ساختن دانش‌آموزان از روند و میزان یادگیری‌شان در زمینه‌های مختلف است.

xxx

به دلیل اهمیت و نقش پوشه‌ی کار در ارزشیابی توصیفی و نشان دادن وضعیت آموزشی دانش‌آموزان، در مطلب پیش رو با آن بیشتر آشنا می‌شویم.

کارکرد پوشه‌ی کار

پوشه‌ی کار ابزاری است که نشان می‌دهد دانش‌آموز روی کدام پله‌ی یادگیری ایستاده است و او، معلم و والدینش چه اقداماتی باید انجام دهند تا دانش‌آموز به پله‌ی بالاتر ارتقا یابد.

پوشه‌ی کار مجموعه‌ای از نمونه کارها، آثار و شواهد فعالیت‌های هر دانش‌آموز در کلاس و خارج از کلاس است. محتویات این مجموعه در فرایند یاددهی-یادگیری جمع‌آوری و به نحوی سازمان‌دهی می‌شود که بیانگر میزان تلاش، پیشرفت و موفقیت دانش‌آموزان باشد.

است که برای سنجش پیشرفت تحصیلی استفاده می‌شوند. محتوای آموزشی کتاب درسی و کتاب راهنمای معلم و نیز کتاب «راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی دوره‌ی ابتدایی»، اطلاعات لازم در این زمینه را در اختیار معلمان قرار می‌دهند. برای مثال، یکی از اهداف درس دوازدهم علوم سوم، شناخت چرخه‌ی زندگی قورباغه است. معلمی برای آگاهی از میزان و کیفیت آموخته‌های دانش‌آموزان در این زمینه، مشاهده‌ی علمی «چرخه‌ی زندگی قورباغه» را طراحی کرده است. عملکرد مورد انتظار از دانش‌آموز، تهیه‌ی گزارشی از مراحل زندگی قورباغه است.

نمونه‌ای از گزارش یکی از دانش‌آموزان پایه‌ی سوم ابتدایی

مرحله‌ی دوم: ارزیابی و ارائه‌ی بازخورد

بعد از ارائه‌ی گزارش فعالیت انجام‌شده توسط دانش‌آموز، معلم آن را بررسی می‌کند و بازخوردهای لازم را به صورت کتبی و شفاهی، با ذکر تاریخ، به دانش‌آموز می‌دهد. البته ثبت بازخورد روی برگه‌ی گزارش، برای امکان مراجعه‌ی

نمونه‌ی گزارش مشاهده‌ی دانش‌آموزان در پوشه‌ی کار

بعدی لازم است. نمونه‌ای از بازخورد معلم بر اساس گزارش مشاهده‌ی دانش‌آموز در زیر آمده است:

«فکاشی‌هایت آنچه را دیده‌ای به خوبی نشان می‌دهد. مرحله‌ی اول مشاهده را به خوبی و با دقت و با ذکر جزئیات توضیح داده‌ای. بهتر بود در بقیه‌ی مراحل هم مشاهده‌های خودت را با همین دقت می‌نوشتی و در نوشته‌ی خودت به درآمدن باله و دم و از بین رفتن آن‌ها و تشکیل دست و پا اشاره می‌کردی. خوش‌حالم از اینکه با صبر و حوصله قورباغه را مشاهده کردی و تصاویرش را کشیدی و آن را به زبان خودت نوشتی.» نکته‌ی مهم در ارائه‌ی بازخورد این است که ابتدا نکات مثبت، سپس اشکالات همراه با راهنمایی‌های لازم ارائه شود تا جنبه‌ی تشویقی و انگیزشی بازخورد رعایت شود.

نکته‌ی دیگر این است که معلم بازخوردهای فرایندی بدهد. به عبارت دیگر، برای هدایت دانش‌آموز به یک گام جلوتر (پله‌ی یادگیری بعد) بازخورد بدهد و بعد از تکمیل گزارش توسط دانش‌آموز، با بازخورد مجدد او را به پله‌ی یادگیری بعدی هدایت کند.

برای مثال، برای گزارش دانش‌آموز در این مرحله می‌توان این‌گونه بازخورد داد: صفحه‌ی ۹۶ کتاب علوم خود را بخوان و سپس گزارش خود را کامل کن.

مرحله‌ی سوم: جمع‌آوری و انتخاب شواهد

بدیهی است کارهای هر دانش‌آموز به تنهایی اطلاعات معتبری به معلم یا دانش‌آموز نمی‌دهد، ولی از ترکیب کارهای قبلی و بعدی و تلفیق و تفسیر آن‌ها می‌توان به تصویری روشن از یادگیری دانش‌آموز و اشکالات وی رسید. در این مرحله، از دانش‌آموز می‌خواهیم

گزارش‌های خود را در پوشه‌ی کار خود قرار دهد تا از گم‌شدن و پراکندگی آن‌ها جلوگیری شود. این کار باعث می‌شود معلم، دانش‌آموز و اولیا بتوانند این گزارش را با گزارش‌های بعدی مقایسه کنند و به میزان رشد و پیشرفت در یادگیری پی ببرند.

مرحله‌ی چهارم: ارزش‌گذاری اطلاعات و ارائه‌ی راهکارهای جبرانی

استفاده از پوشه‌ی کار و وقت گذاشتن برای تهیه و تکمیل آن زمانی در فرایند و نتیجه‌ی آموزش مؤثر خواهد بود که معلم در طراحی و اجرای تدریس از محتوای آن استفاده کند. بنابراین، مجموعه کارهای دانش‌آموز بر اساس اهداف و نشانه‌های تحقق و سطوح عملکرد مورد انتظار در طول یک دوره بررسی، نقاط مثبت و نقاط ضعف مشخص و برای هر یک راهکارهای اصلاحی (اقدامات جبرانی) پیش‌بینی می‌شود. همچنین، مشخص می‌شود معلم، دانش‌آموز و اولیا چه اقداماتی باید انجام بدهند تا دانش‌آموز به پله‌ی بالاتر ارتقا یابد. این موارد در طول یک جلسه به اطلاع اولیا و دانش‌آموز می‌رسد تا برنامه‌ی اصلاحی با همکاری آن‌ها اجرا شود.

به این ترتیب، تهیه و تکمیل پوشه‌ی کار امری تشریفاتی، پر زحمت و پر از تکلف نخواهد بود. پوشه‌ی کار ابزاری واجب برای اجرای صحیح ارزشیابی توصیفی است و قصد و غرض از تهیه‌ی آن، ثبت و ضبط دقیق اطلاعات مربوط به کم و کیف یادگیری دانش‌آموز در طول سال تحصیلی است و روش تهیه و تکمیل آن به ابتکار هر معلم و فضا و شرایط کلاس او بستگی دارد. این معلم کلاس است که نباید اجازه دهد مزایای استفاده از پوشه‌ی کار تحت‌الشعاع به‌کارگیری فرم‌ها و جدول‌های وقت‌گیر کم بازده قرار بگیرد و از دست برود.

نکات مهم در به کارگیری پوشه‌ی کار در ارزشیابی توصیفی

- می‌دهد.
- تعداد پرسش‌هایی که می‌پرسد و گفت‌وگوهایی کلاسی که در آن شرکت می‌کند.
- به هیچ وجه روی کار دانش‌آموز بازخورد رتبه‌ای ندهید.
- روی هر کار دانش‌آموز تاریخ روز را ثبت کنید.
- والدین دانش‌آموز را از حدود انتظارات خود در انجام فعالیت‌های خارج از مدرسه آگاه کنید.
- اجازه دهید دانش‌آموز کارهای خود را برای نگهداری در پوشه انتخاب کند، تا اینکه فرصتی برای تمرین تصمیم‌گیری‌های آگاهانه و قضاوت مسئولانه برای وی ایجاد شود.
- به طور مرتب پوشه‌ها را به روز کنید.
- برای استفاده از پوشه‌ی کار می‌توانید به راه‌های زیر عمل کنید:
- دانش‌آموز و معلم پوشه را با یکدیگر مرور و مواردی را که باید اصلاح شود با یکدیگر درمیان بگذارند.
- هم‌کلاسی‌ها با هم محتویات پوشه را مرور کنند.
- دانش‌آموز، معلم و والدین با یکدیگر پوشه را مرور کنند.
- معلم به تنهایی پوشه را مرور کند تا مواردی را که دانش‌آموز به کمک نیاز دارد تعیین کند.
- می‌توانید به دانش‌آموز فرصت دهید فعالیت‌های بهتر را جایگزین فعالیت‌های قبلی خود کند و دلیل اینکه می‌خواهد کار جدید را جانشین کار قبلی خود کند، با ذکر تاریخ توضیح دهد.
- برای والدین، معلمان و دانش‌آموزان نمایشگاهی از پوشه‌های کار ترتیب دهید تا هر دانش‌آموز در مورد پوشه‌ی کار خود توضیح دهد.
- پوشه‌ی هر دانش‌آموز را به همراه بازخورد معلم، به صورت کتبی، به معلم سال بعد تحویل دهید.
- تعداد دفعاتی که دانش‌آموز برای انجام کاری داوطلب می‌شود.
- تعداد کارهایی که برای نگهداری در پوشه‌ی کار ارائه

برای مطالعه‌ی بیشتر در مورد پوشه‌ی کار می‌توانید به منابع زیر مراجعه کنید:

- حسینی، محمد؛ احمدی، حسین (۱۳۸۸). ارزشیابی توصیفی، الگوی نو در ارزشیابی تحصیلی. انتشارات مدرسه. تهران.
- حمزه بیگی، طیبیه؛ یاسینی، زهرا و دیگران (۱۳۹۶). راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی ویژه‌ی معلمان دوره‌ی ابتدایی. اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد و رسانه‌های آموزشی. تهران.
- فراهانی، مهدی (۱۳۸۳). مقدمه‌ای بر ارزشیابی کیفی آموخته‌های فراگیران. مؤسسه‌ی فرهنگی منادی تربیت. تهران.
- بروکهارت، سوزان (۱۳۸۹). ارزشیابی توصیفی یعنی بازخورد مؤثر. ترجمه‌ی طاهره رستگار. مؤسسه فرهنگی منادی تربیت. تهران.
- یاسینی زهراسادات و همکاران (۱۳۸۴). راهنمای آموزش مهارت‌های زندگی. سازمان آموزش و پرورش شهر تهران. معاونت آموزش و پرورش عمومی.